

Niilo Mäki INSTITUUTTI

Hahmotusvaikeudet yläkoulussa ja toisella asteella – tunnistamisesta tukeen

Vinkkipankki nuorten kanssa toimiville ammattilaisille

- Tämä tuotos on koostettu **Hahmotusvaikeudet yläkoulussa ja toisella asteella – tunnistamisesta tukeen** –koulutukseen osallistuneiden kokemuksista sekä Suvi Ylösen ja Maarit Sorjosen koulutusmateriaaleista.
- Koulutukseen osallistuneiden tuli tehdä kolme välitehtävää koulutuksen aikana. Näissä välitehtävissä luotiin oppilaalle tukisuunnitelma, toteutettiin suunnitelmaa koulutuspäivien välissä, sekä seurattiin tuen vaikuttavuutta.
- Tämän tuotoksen tarkoituksena oli luoda tuen toteuttamisen vinkkipankki nuorten kanssa toimiville ammattilaisille koulutukseen osallistuneiden kokemusten avulla.

Hahmottamisen teoriataustaa

- Hahmottamisella tarkoitetaan usein sellaista ymmärtämistä ja tunnistamista, mitä ei voi pukea lainkaan sanoiksi. Synonyymejä hahmottamiselle voisi olla esimerkiksi huomata, havaita, tajuta, oivaltaa, mieltää, jäsentää ja ymmärtää.
- Havainnointi tapahtuu aistielimillä. Ihmisten aistielimet eroavat toisistaan. Ympäristö vaikuttaa siihen, mikä on havaitsemisen kannalta oleellisinta.
- Ympäröivän maailman ymmärtäminen ja siinä toimiminen vaativat päivittäin erilaisia näönvaraisia ja avaruudellisia hahmottamisen taitoja.

Hahmottamisen teoriataustaa

- Hahmotushäiriöitä on arviolta n. 4 prosentilla ikäluokasta. Sen taustalla on arviolta 20 % oppimisvaikeuksista.
- Hahmotushäiriö voi esiintyä erillisenä tai päällekkäisenä muiden oppimisvaikeuksien kanssa, kuten esimerkiksi motorisen oppimisen vaikeuksien, matematiikan oppimisvaikeuksien tai tarkkaavuuden ja toiminnanohjauksen pulmien kanssa.
- Neuropsykologisesta näkökulmasta hahmotushäiriön syy on vaurio tai poikkeavuus aistitietoa käsittelevillä aivoalueilla eikä hahmotushäiriö ole sidoksissa ihmisen yleiseen älykkyyteen tai kyvykkyyteen.

Hahmottamisen teoriataustaa

- Hahmottaminen on kehittyvä taito; hahmottaminen kehittyy lapsuudessa vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa.
- Hyvä hahmotuskyky ennustaa esimerkiksi menestystä opiskeluissa ja työelämässä.
- Hahmottamishäiriötä voidaan jakaa kolmeen erilaiseen kategoriaan:
 - Visuaalinen/näönvarainen hahmottaminen
 - Visuokonstruktiivinen/rakenteellinen hahmottaminen
 - Spatiaalinen/tilallinen hahmottaminen

Hahmotusvaikeuksia saattaa ilmetä esimerkiksi:

- Yhtäaikaisessa oppitunnin seuraamisessa ja kirjoittamisessa.
- Oppiaineista erityisesti matematiikassa.
- Mikäli koulukirjassa on yhdellä sivulla liikaa asiaa.
- Kokoamista vaativissa tehtävissä.
- Hienomotoriikassa.
- Kirjoittamisessa – kirjainten kirjoitussuunta, samankaltaisten kirjainten sekaisin meneminen, rivillä pysyminen, pisteet ja pilkut.

Hahmotusvaikeuksia saattaa ilmetä esimerkiksi:

- Sosiaalinen vuorovaikutus – oppilaan voi olla vaikea ymmärtää eleitä ja ilmeitä
- Liikkumisessa voi olla kömpelyyttä.
- Oikeiden tavaroiden löytämisessä muiden esineiden joukosta.
- Yksityiskohtien löytämisessä kuvista tai ympäristöstä.
- Palapeliä kokoamisessa.
- Asioiden jakamisessa yhtä suuriin osiin.
- Oikean kohdan löytämisessä tehtävästä tai koepaperista.

Hahmotusvaikeuksia saattaa ilmetä esimerkiksi:

- Etäisyyksien ja nopeuden arvioinnissa.
- Vasemman ja oikean hahmottamisessa.
- Annettujen tehtävien tekemisessä ajallaan.
- Erilaisten kaavioiden ja kuvioiden ymmärtämisessä.
- Oikeaan luokkaan tai tilaan löytämisessä.
- Reittien oppimisessa ja muistamisessa.
- Nopeatempoisissa pallopeleissä tai joukkuelajeissa.
- Monimutkaisten ohjeiden ymmärtämisessä.

Vinkkipankki nuorten kanssa toimiville ammattilaisille

Hahmotusvaikeuksien tunnistaminen

- Oppilaan erilaisten hahmotusvaikeuksien kartoittaminen (esim. lomakkeella ja keskustelulla) on tärkeää – hahmotusvaikeudet ovat jokaisella hyvin yksilöllisiä.
- Tunnistamalla oppijan yksilölliset hahmotusvaikeudet pystytään tukea tarjoamaan toimivammin ja nopeammin.
- Hahmotusvaikeuksien säännöllinen seulominen on tärkeää.
- Hahmotusvaikeuksista keskustellessa oppilaan kanssa on hyvä puhua ymmärrettävästi ja tarvittaessa antaa esimerkkejä.

Hahmotusvaikeuksien tunnistaminen

- Koulun henkilökunnalla tulisi olla riittävää osaamista ja työkalut oppilaiden hahmotusvaikeuksien tunnistamiseen ja tukemiseen.
- Hahmotusvaikeuksista kärsivän oppilaan koulumenestys saattaa vaihdella oppiaineittain. Hahmotusvaikeudet eivät siis välttämättä näy joka aineessa.

Hahmotusvaikeudet oppilaalla

- Oppilas saattaa pyrkiä peittelemään haasteitaan.
- Hahmotusvaikeuksien aiheuttamat epävarmuus ja itsetuottamuksen puute voivat aiheuttaa lisäksi keskittymisen herpaantumista.
- Ongelmien kasautuessa voivat oppilaan hahmottamisen haasteet levitä käyttäytymishaasteiksi, muiksi oppimisvaikeuksiksi ja poissaoloiksi.
- Itsetuntemuksen kautta oppilaan omat valinnat helpottuvat, omakuva kirkastuu ja oma voima löytyy, sekä lisääntyy.

Vuorovaikutus oppilaan kanssa

- Hahmotusvaikeuksista kärsivän oppilaan kanssa on hyvä keskittyä myös positiivisiin asioihin, ei pelkästään ongelmiin. Omien vahvuuksien löytäminen voi olla oppilaalle motivoivaa ja kannustavaa. Hahmotusvaikeuksista keskustellessa apuna voi käyttää esim. kartoituslomaketta ja vahvuuskortteja.
- Rohkaisemalla oppilasta oppilas voi antaa itsestään enemmän. Tämän avulla oppilas voi oppia itsestään ja opettaja oppilaasta lisää.

Vuorovaikutus oppilaan kanssa

- Avun pyytäminen saattaa olla joillekin oppilaille vaikeaa. Siihen on hyvä rohkaista.
- Oppilas saattaa ajatella olevansa tyhmempi kuin muut hahmotusvaikeuksien takia.
- Oppilas saattaa olla hyvinkin kiinnostunut tekemään arviota omista hahmotusvaikeuksistaan ja keskustelemaan niistä opettajan kanssa.
- Turvallisen ilmapiirin luominen, avoimuus ja laaja kiinnostus oppilaan elämää kohtaan voivat virittää keskustelua syvemmälle tasolle.

Toimintaympäristön muokkaaminen

- Kouluissa olisi hyvä käydä läpi, onko toimintaympäristöä mahdollisuus parantaa hahmotusvaikeuksien kannalta.
- Värit, kuvat, sanallistaminen, selkeä ulkoasu, asioiden pilkkominen, sopiva valaistus ja ääneen lukeminen voivat auttaa hahmotusvaikeuksissa.
- Luokassa ei tulisi olla liikaa visuaalisia ärsykeitä.
- Hahmotusvaikeuksista kärsivän oppilaan kanssa voi olla hyödyllistä keskustella, mikä istumapaikka luokassa olisi hänelle toimivin.

Toimintatapojen muokkaaminen

- Luentomateriaalien saaminen käyttöön voi auttaa oppilasta. Tällöin hänen ei itse tarvitse keskittyä muistiinpanojen tekemiseen.
- Oppilasta on hyvä kannustaa ja tukea löytämään myös itse sopivia, hahmotushaasteita vähentäviä ratkaisuja.
- Moniammatillinen yhteistyö niin kodin, kollegoiden kuin muidenkin tahojen kanssa on tärkeää. Tämän avulla mahdolliset hahmotusvaikeudet voidaan ottaa puheeksi matalammalla kynnyksellä ja tarvittava tuki tarjota nopeammin.

Toimintatapojen muokkaaminen

- Oppilaalle voi olla hyödyllistä saada kokeissa lisää aikaa ja mahdollisuus suulliseen täydentämiseen.
- Muutoksista voi olla oppilaalle hyödyllistä mainita etukäteen.
- On hyvä varmistaa oppilaan kanssa, että tiedot oppilaan haasteista ja tukitoimista siirtyvät myös seuraavaan kouluun.
- Oppilaan omia mielipiteitä omasta tuen tarpeesta on hyvä kuunnella.

Hahku-hankkeen sivut:

<https://www.hahku.fi/>

Hahmola on nuorille aikuisille ja aikuisille suunnattu ilmainen oppimisympäristö, joka sisältää harjoitteita hahmotusvaikeuksiin.

<https://hahmola.fi/>

HAHKU

Niilo Mäki Instituutti
2023

nmikoulutus

nmikoulutus

nmitiedotus

nmi.fi